

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Смоляка Ігоря Анатолійовича

«ПІДСЛІДНІСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ:

**ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРАКТИКИ
ЗАСТОСУВАННЯ»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08

«Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність обраної теми дослідження. Інститут підслідності має істотне значення для належної організації досудового розслідування, оскільки правильне застосування відповідних положень кримінального процесуального законодавства забезпечує своєчасне визначення органу, який здійснюватиме розслідування, послідовність процесуальної діяльності, дотримання встановленої законом процедури збирання та перевірки доказів, а також належну реалізацію прав і законних інтересів учасників кримінального провадження. Нормативна визначеність у цьому питанні є необхідною передумовою впорядкованого руху кримінального провадження та унеможливлення необґрунтованого передання його матеріалів від одного органу до іншого.

Додержання правил підслідності безпосередньо пов'язане із забезпеченням законності досудового розслідування та належної процесуальної форми прийняття відповідних рішень. Помилкове первинне визначення органу розслідування, несвоєчасне передання матеріалів, недотримання встановленого порядку їх направлення, відсутність належного обґрунтування рішення про зміну підслідності або невизначеність моменту, з якого таке рішення підлягає виконанню, можуть спричинити порушення розумних строків кримінального провадження, дублювання процесуальних дій, виникнення спорів щодо подальшого здійснення розслідування та ускладнення доступу учасників до передбачених законом засобів захисту.

Окремого наукового осмислення потребують наслідки проведення процесуальних дій з порушенням установлених правил підслідності. Вирішення питання про допустимість одержаних у такий спосіб доказів має здійснюватися з урахуванням характеру допущеного порушення, його істотності, впливу на права та законні інтереси учасників кримінального провадження, дотримання передбаченого законом порядку проведення конкретної процесуальної дії, а також наявності причинного зв'язку між відповідним порушенням і результатами доказування. Відсутність чітких нормативних орієнтирів для такої оцінки створює передумови для неоднакового застосування положень Кримінального процесуального кодексу України та формування суперечливих підходів у судовій практиці.

Актуальність дисертаційного дослідження додатково зумовлюється функціонуванням розгалуженої системи органів досудового розслідування та необхідністю одночасного застосування предметних, персональних і територіальних правил підслідності. Поєднання декількох нормативних критеріїв у межах одного кримінального провадження може ускладнювати визначення належного органу, зокрема у багатоепізодних провадженнях, у разі вчинення кримінальних правопорушень на території декількох адміністративно-територіальних одиниць, наявності спеціального правового статусу окремих учасників або необхідності об'єднання чи виділення матеріалів досудового розслідування.

За таких обставин особливого значення набувають нормативна визначеність підстав зміни підслідності, дотримання встановленої процедури прийняття відповідного рішення, його належна вмотивованість, визначення строків і способу передавання матеріалів, а також врегулювання порядку здійснення невідкладних процесуальних дій у перехідний період. Законодавча неврегульованість або недостатня деталізація зазначених питань здатні негативно позначитися на безперервності досудового розслідування, своєчасності одержання доказової інформації та забезпеченні прав осіб, залучених до кримінального провадження.

Особливої гостроти досліджувана проблематика набуває в умовах правового режиму воєнного стану. Тимчасова окупація окремих територій, зміна територіальної організації діяльності державних органів, переміщення їх структурних підрозділів, відновлення роботи після деокупації, необхідність розслідування кримінальних правопорушень, учинених на тимчасово окупованих територіях, а також значний обсяг багатоепізодних проваджень об'єктивно ускладнюють застосування загальних правил підслідності. За таких умов рішення щодо подальшого руху матеріалів мають прийматися своєчасно, на підставі встановлених законом критеріїв, із наведенням належного обґрунтування та обов'язковим процесуальним оформленням.

Не менш важливим є забезпечення належного співвідношення між необхідністю оперативного передання матеріалів та обов'язком гарантувати безперервність досудового розслідування. Зміна підслідності не повинна призводити до фактичного зупинення процесуальної діяльності, втрати або пошкодження матеріалів, невиправданого повторного проведення вже здійснених дій чи створення перешкод для реалізації учасниками наданих їм законом процесуальних прав. У зв'язку із цим наукового обґрунтування потребують порядок фіксації факту передання матеріалів, момент завершення їх прийняття іншим органом, допустимий обсяг процесуальних дій у перехідний період та правові наслідки недодержання відповідної процедури.

Наведене свідчить про необхідність комплексного дослідження нормативних критеріїв визначення підслідності, підстав і процедури її зміни, порядку та строків передання матеріалів кримінального провадження, вимог до форми і змісту відповідних рішень, участі прокурора та слідчого судді у вирішенні спірних питань, а також процесуальних наслідків порушення встановлених правил. Вироблення узгодженого підходу до правового регулювання зазначених відносин має сприяти забезпеченню правової визначеності, дотриманню розумних строків, належній реалізації прав учасників кримінального провадження та формуванню послідовної судової практики.

З огляду на викладене тема дисертації Смоляка Ігоря Анатолійовича є актуальною, теоретично обґрунтованою та такою, що відповідає потребам удосконалення кримінального процесуального законодавства і практики його застосування. Позитивної оцінки заслуговує обраний автором комплексний підхід, за якого проблематика підслідності досліджується у взаємозв'язку з порядком передання матеріалів кримінального провадження, процесуальною діяльністю прокурора, здійсненням судового контролю, забезпеченням прав учасників та визначенням наслідків недодержання відповідних правил для процесу доказування. Такий напрям дослідження створює належне підґрунтя для формулювання науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення нормативного регулювання та усунення виявлених у правозастосовній практиці проблем.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано з урахуванням положень Національної стратегії у сфері прав людини та Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки. Робота відповідає тематиці та плану наукових досліджень кафедри кримінального процесу та криміналістики Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Тему дисертації затверджено на засіданні кафедри 25 листопада 2022 року, протокол № 7.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Автором правильно визначено мету, об'єкт, предмет і завдання дослідження. Для їх вирішення використано системно-структурний, порівняльно-правовий, діалектичний, формально-логічний методи, а також методи правового моделювання та узагальнення. Нормативну основу становлять Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України, міжнародні договори, практика Європейського суду з прав людини, Верховного Суду та законодавство іноземних держав. Емпірична база охоплює понад 100 судових рішень, матеріали понад 80 кримінальних проваджень і результати

опитування 100 правників: по 25 суддів, прокурорів, слідчих та адвокатів. Наведений обсяг матеріалів є достатнім для підтвердження основних висновків роботи.

Архітектоніка дисертації є логічною та послідовною. Структура роботи відповідає поставленій меті та дослідницьким завданням. У першому розділі розглянуто становлення наукових уявлень про підслідність, її місце у кримінальному процесі та зарубіжний досвід правового регулювання. У другому розділі досліджено порядок визначення, передання і зміни підслідності, діяльність прокурора та роль слідчого судді. Третій розділ присвячено наслідкам порушення відповідних правил, їх впливу на допустимість доказів і сучасній судовій практиці. Така побудова забезпечила системне та повне розкриття обраної теми.

Аналіз змісту роботи та оцінка новизни наукових положень. Схвальної оцінки заслуговує здійснена автором систематизація порядку реалізації правил підслідності. До його основних складових віднесено первинне визначення належного органу, передання матеріалів, подальшу зміну підслідності, вирішення спорів та документальне оформлення відповідних рішень (с. 19–20 дисертації). Запропоноване розмежування первинного визначення органу розслідування і подальшої зміни підслідності є логічним та дозволяє точніше сформулювати вимоги до підстав, строків і форми прийняття процесуального рішення.

Науковий і практичний інтерес становлять пропозиції щодо запровадження письмової вмотивованої постанови прокурора, установлення скорочених строків реагування, фіксації передання матеріалів у Єдиному реєстрі досудових розслідувань та обмеження процесуальних дій у перехідний період лише невідкладними заходами, спрямованими на збереження доказів (с. 86–87, 137–138, 174–175 дисертації). Обґрунтованою є також необхідність одночасного вирішення питання про склад прокурорів після зміни підслідності. У сукупності ці пропозиції спрямовані на забезпечення безперервності розслідування та усунення невизначеності під час передання кримінального провадження.

Окремої позитивної оцінки заслуговують класифікація порушень правил підслідності та запропонований автором диференційований підхід до їх наслідків. Дисертант обґрунтовано не ототожнює кожне відхилення від установленого порядку з безумовною недопустимістю доказів, а пропонує враховувати характер порушення, його вплив на права учасників, порядок одержання конкретних відомостей і зв'язок між допущеним порушенням та результатами доказування. Такий підхід відповідає потребі у формуванні виваженої та передбачуваної судової практики.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Сформульовані в дисертації положення поглиблюють наукові уявлення про порядок визначення і зміни підслідності та про наслідки недотримання відповідних правил. Практичне значення роботи полягає у можливості використання її результатів під час удосконалення Кримінального процесуального кодексу України, підготовки процесуальних рішень, узгодження порядку передання матеріалів між органами, здійснення судового контролю та викладання кримінального процесу. Прикладний характер дослідження підтверджується використанням його результатів при підготовці пропозицій і зауважень до проекту Закону України, реєстр. № 13699.

Повнота викладу матеріалів дисертації в наукових публікаціях. Основні положення та результати дисертаційного дослідження опубліковано у трьох наукових статтях у фахових виданнях, а також висвітлено у тезах двох доповідей, представлених на наукових і науково-практичних конференціях. Тематика публікацій відповідає змісту дисертації, а наведені в них результати належним чином апробовані та введені до наукового обігу.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Позитивно оцінюючи актуальність, науковий рівень і практичне значення дисертаційного дослідження І. А. Смоляка, слід звернути увагу на окремі положення роботи, які потребують додаткового обґрунтування під час захисту:

1. Схвально оцінюючи пропозицію доповнити частину першу статті 303 КПК України положенням про можливість оскарження потерпілим постанови

прокурора про зміну підслідності та відповідної бездіяльності прокурора (с. 210 дисертації), слід зазначити, що процедура такого оскарження розкрита не повністю. Зокрема, автор не визначає, чи зупиняє подання скарги виконання постанови, чи може слідчий суддя тимчасово зупинити передання матеріалів, а також яке рішення має бути прийнято у разі задоволення скарги. Потребують уточнення і наслідки скасування постанови для матеріалів, уже переданих іншому органу, та для процесуальних дій, проведених до вирішення скарги. Без відповіді на ці питання запропонований засіб захисту прав потерпілого може виявитися недостатньо визначеним для практичного застосування.

2. В цілому підтримуючи запропоновану автором двокомпонентну оцінку наслідків порушення правил підслідності, слід зауважити, що межа між істотним порушенням вимог КПК України та порушенням, яке підлягає врахуванню за загальними правилами оцінки доказів, окреслена недостатньо чітко. Додаткового обґрунтування потребують критерії, за якими суд має встановлювати істотність порушення, значення причинного зв'язку між ним і одержанням конкретного доказу, а також розподіл обов'язку доведення відповідних обставин між учасниками судового розгляду. Недостатня конкретизація цих положень може зберегти неоднаковість судової практики, на подолання якої спрямована запропонована модель.

Разом з тим, висловлені зауваження спрямовані на уточнення та подальший розвиток окремих пропозицій дисертанта, можуть становити предмет наукової дискусії під час публічного захисту та не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Загальний висновок. Дисертація Смоляка Ігоря Анатолійовича на тему «Підслідність кримінальних проваджень: вдосконалення законодавчого регулювання та практики застосування» є завершеним, самостійним і комплексним науковим дослідженням. У роботі сформульовано нові, належно обґрунтовані положення та практичні рекомендації, спрямовані на вдосконалення порядку визначення, зміни і передання підслідності, посилення судового контролю та формування послідовних

підходів до оцінки наслідків порушення відповідних правил. Одержані результати мають значення для науки кримінального процесу та практики застосування законодавства.

За змістом, обсягом, науковою новизною та практичним значенням дисертація відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами). На підставі викладеного вважаю, що Смоляк Ігор Анатолійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

РЕЦЕНЗЕНТ:

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу
Навчально-наукового
інституту права Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка

Іван МІРОШНИКОВ

Дізнаюся доцента І. Мірошнікова
доцент кафедри кримінального процесу
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Директор з наукових робіт
Д. О. Милишев

